Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
HENRIKA SAUGMANDSGAARDA ØEJA,
predstavljeni 14. maja 2020 [1]

Zadeva C-30/19

Diskrimineringsombudsmannen
proti
Braathens Regional Aviation AB

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska))

„Predhodno odločanje – Direktiva 2000/43/ES – Enako obravnavanje oseb brez razlikovanja glede na raso ali narodnost – Člen 7 – Obramba pravic – Člen 15 – Sankcije – Odškodninska tožba zaradi diskriminacije – Mehanizem pripoznave zahtevka – Zavrnitev tožene stranke, da prizna obstoj diskriminacije, kljub izrecni zahtevi tožeče stranke – Povezava med sankcijo in diskriminacijo – Člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah – Pravica do učinkovitega sodnega varstva – Neobstoj možnosti, da se predlaga ugotovitev obstoja diskriminacije“

I. Uvod

1. Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska), se nanaša na razlago Direktive 2000/43/ES [2], ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi rase in narodnosti, in na pravico osebe, ki meni, da je žrtev take diskriminacije, da sodišču predlaga, naj preuči in glede na okoliščine ugotovi obstoj take diskriminacije. Natančneje je namen tega predloga ugotoviti, ali ima taka oseba to pravico v okviru odškodninske tožbe, kadar se tožena stranka strinja, da plača zahtevano odškodnino, vendar ne priznava, da je kakor koli diskriminirala.

2. To vprašanje je bilo postavljeno v okviru spora med letalskim potnikom, ki ga zastopa Diskrimineringsombudsmannen (švedski organ, pristojen za boj proti diskriminaciji, v nadaljevanju: varuh človekovih pravic), in letalskim prevoznikom Braathens Regional Aviation AB (v nadaljevanju: Braathens).

3. V tej zadevi se natančneje postavlja vprašanje, ali nacionalni procesni mehanizem, v skladu s katerim lahko tožena stranka s pripoznavo odškodninskega zahtevka zaradi diskriminacije konča spor, ne da bi sicer priznala obstoj diskriminacije in ne da bi lahko tožeča stranka sodišču predlagala, naj preuči in ugotovi to diskriminacijo, tožeči stranki omogoča, da v celoti uveljavlja pravice, ki jih ima na podlagi Direktive 2000/43, kot se razlaga z vidika Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: Listina).

4. Iz razlogov, ki jih bom predstavil v nadaljevanju teh sklepnih predlogov, menim, da je treba na to vprašanje odgovoriti nikalno.

1 Jezik izvirnika: francoščina.

2 Direktiva Sveta z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 20, zvezek 1, str. 23).

5. V tej zadevi mora Sodišče preučiti manevrski prostor, ki ga imajo države članice pri določitvi svojih procesnih pravil ob upoštevanju zahtev iz Direktive 2000/43, kot se razlaga z vidika Listine.

6. Na koncu analize bom Sodišču predlagal, naj odloči, da mora oseba, ki meni, da je bila diskriminirana na podlagi narodnosti, če tožena stranka tega ne prizna, imeti možnost, da sodišču predlaga, naj preuči in glede na okoliščine ugotovi obstoj te diskriminacije. Procesni mehanizem reševanja sporov ne sme pripeljati do tega, da se ji taka pravica odreče.

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

7. V uvodnih izjavah 19 in 26 Direktive 2000/43 je navedeno:

„(19) Osebe, ki so bile izpostavljene diskriminaciji na podlagi rase ali narodnosti, bi morale imeti ustrezna sredstva pravnega varstva. Da bi zagotovili učinkovitejšo raven zaščite, bi morala biti združenja ali pravni subjekti tudi pooblaščeni, kolikor države članice tako določijo, da v imenu ali v podporo katere koli žrtve sodelujejo v postopku, ne da bi s tem posegali v nacionalna pravila postopka v zvezi z zastopanjem in obrambo na sodiščih.

[…]

(26) Države članice bi morale predvideti učinkovite, sorazmerne in odvračilne ukrepe v primeru kršitve obveznosti iz te direktive.“

8. Člen 1 te direktive, naslovljen „Namen“, določa:

„Namen te direktive je določiti okvir za boj proti diskriminaciji na podlagi rase ali narodnosti, da bi v državah članicah uveljavili načelo enakega obravnavanja.“

9. Člen 2 navedene direktive, naslovljen „Pojem diskriminacije“, v odstavku 1 določa:

„V tej direktivi ‚načelo enakega obravnavanja‘ pomeni, da ne sme biti nobene neposredne ali posredne diskriminacije na podlagi rase ali narodnosti.“

10. Člen 7 te direktive, naslovljen „Obramba pravic“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da so sodni in/ali upravni postopki za izpolnitev obveznosti po tej direktivi, vključno s postopki poravnave, če jih države članice štejejo za primerne, na voljo vsem osebam, ki menijo, da jim je bila storjena krivica, ker ni bilo uporabljeno načelo enakega obravnavanja, in sicer celo potem, ko se je odnos, v katerem naj bi prišlo do diskriminacije, že končal.

2. Države članice zagotovijo, da združenja, organizacije ali drugi pravni subjekti, ki imajo zakonit interes pri zagotavljanju izpolnjevanja določb te direktive skladno z merili, predpisanimi z njihovo nacionalno zakonodajo, lahko sodelujejo v vsakem sodnem in/ali upravnem postopku, ki je določen za izpolnitev obveznosti po tej direktivi, bodisi v imenu tožnika ali v podporo tožnika z njegovim ali njenim soglasjem.

3. Odstavka 1 in 2 ne posegata v nacionalna pravila, ki se nanašajo na roke za vložitev tožb v zvezi z načelom enakosti obravnavanja.“

11. Člen 8 Direktive 2000/43, naslovljen „Dokazno breme“, določa:

„1. Države članice skladno s svojimi nacionalnimi pravosodnimi sistemi sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da mora toženec dokazati, da ni bilo kršeno načelo enakega obravnavanja, če osebe, ki menijo, da jim je bila storjena krivica, ker ni bilo uporabljeno načelo enakega obravnavanja, na sodišču ali pri drugem pristojnem organu predstavijo dejstva, na podlagi katerih se lahko domneva, da je prišlo do neposredne ali posredne diskriminacije.

[…]

3. Odstavek 1 se ne uporablja za kazenske postopke.

[…]“

12. Člen 15 te direktive, naslovljen „Sankcije“, določa:

„Države članice določijo pravila o sankcijah, ki se uporabljajo pri kršitvah nacionalnih določb, sprejetih v skladu s to direktivo, in sprejmejo vse ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev njihove uporabe. Sankcije, ki lahko zajemajo tudi plačilo nadomestila žrtvi, morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvračilne. […]“

B. Švedsko pravo

13. V skladu s členom 4(1) poglavja 1 diskrimineringslagen (2008:567) (zakon o diskriminaciji) se šteje, da gre med drugim za diskriminacijo, kadar je oseba v slabšem položaju, ker se obravnava manj ugodno, kot se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala druga oseba v primerljivem položaju, če je slabši položaj povezan s spolom te osebe, njeno transseksualno identiteto ali izrazom, narodnostjo, vero ali prepričanjem, invalidnostjo, spolno usmerjenostjo ali starostjo.

14. V skladu s členom 12 poglavja 2 tega zakona je zlasti prepovedano, da bi diskriminirale osebe, ki zunaj svojega zasebnega in družinskega življenja javnosti ponujajo blago, storitve ali stanovanja.

15. Poglavje 5 zakona o diskriminaciji določa sankcije, ki se izrečejo vsakomur, ki diskriminira. Gre za odškodnino, imenovano „nadomestilo zaradi diskriminacije“, ter spremembo in razveljavitev pogodb in drugih pravnih aktov.

16. Iz člena 1, drugi odstavek, poglavja 6 tega zakona izhaja, da spore v zvezi z uporabo člena 12 poglavja 2 navedenega zakona obravnavajo redna sodišča v skladu z določbami rättegångsbalken (1942:740) (zakonik o sodnem postopku) v zvezi s civilnimi postopki, v okviru katerih je dovoljeno mirno reševanje sporov.

17. Člen 1 poglavja 13 tega zakonika določa, da lahko tožeča stranka pod pogoji, naštetimi v tej določbi, vloži dajatveno tožbo, s katero predlaga, naj se toženi stranki naloži, naj izpolni pozitivno obveznost in ji med drugim plača denarni znesek iz naslova nadomestila zaradi diskriminacije.

18. Člen 7 poglavja 42 tega zakonika določa, da mora tožena stranka na obravnavi nemudoma predstaviti obrambo. Če tožena stranka tega ne stori, se lahko v tej fazi odloči pripoznati zahtevek tožeče stranke. Namen pripoznave zahtevka je končati postopek. Pripoznava lahko temelji na posebnem pravnem ali dejanskem razlogu, ki ga navaja tožeča stranka, lahko pa tudi ni povezana z razlogi, navedenimi v podporo zahtevku tožeče stranke.

19. V skladu s členom 18 tega poglavja 42 zakonika o sodnem postopku lahko sodišče, potem ko tožena stranka pripozna zahtevek tožeče stranke, izda sodbo na podlagi te pripoznave.

20. Člen 2, prvi odstavek, poglavja 13 tega zakonika določa, da lahko tožeča stranka vloži ugotovitveno tožbo, s katero predlaga, naj se ugotovi obstoj posebnega pravnega razmerja, kadar obstaja negotovost glede tega pravnega razmerja in ji ta negotovost povzroča škodo.

III. Spor o glavni stvari, vprašanje za predhodno odločanje in postopek pred Sodiščem

21. Potnik čilskega porekla s prebivališčem v Stockholmu (Švedska), ki je potoval na notranjem letu družbe Braathens iz Göteborga v Stockholm (v nadaljevanju: potnik), je moral julija 2015 tako kot še en potnik po odločitvi vodje zrakoplova prestati dodatno varnostno preverjanje.

22. Varuh človekovih pravic je pri Stockholms tingsrätt (okrožno sodišče v Stockholmu, Švedska) vložil tožbo, s katero je predlagal, naj se družbi Braathens naloži, da potniku plača nadomestilo zaradi diskriminacije v višini 10.000 švedskih kron (SEK) (približno 1000 EUR). Ta organ je v utemeljitev tožbe trdil, da je družba Braathens potnika neposredno diskriminirala, s čimer je kršila člen 12 poglavja 2 in člen 4 poglavja 1 zakona o diskriminaciji. Ta družba naj bi potnika imela za arabsko in muslimansko osebo, zanj iz tega razloga zahtevala dodatno varnostno preverjanje ter ga posledično iz razlogov, povezanih z videzom in narodnostjo, postavila v slabši položaj, ker ga je obravnavala manj ugodno kot druge potnike v primerljivem položaju.

23. Družba Braathens je pred tem sodiščem pripoznala dajatveno tožbo za plačilo zahtevanega nadomestila, vendar je izpodbijala obstoj kakršne koli diskriminacije.

24. Varuh človekovih pravic je nasprotoval temu, da Stockholms tingsrätt (okrožno sodišče v Stockholmu) odloči v skladu s to pripoznavo, ne da bi vsebinsko preučilo zatrjevano diskriminacijo. Če bi se to sodišče v okviru dajatvene tožbe [3] vseeno odločilo, da zadeve ne bo vsebinsko preučilo, je varuh človekovih pravic predlagal, prvič, naj navedeno sodišče z ugotovitveno sodbo odloči, da mora družba Braathens plačati nadomestilo zaradi diskriminacije, ker je ravnala diskriminatorno, ali drugič, naj to sodišče s tako sodbo ugotovi le, da je letalski prevoznik tega potnika diskriminiral.

25. Stockholms tingsrätt (okrožno sodišče v Stockholmu) je družbi Braathens v točki 1 izreka svoje odločbe naložilo, naj potniku plača znesek 10.000 SEK, povečan za obresti, v točki 2 tega izreka pa še plačilo stroškov postopka. V točki 3 istega izreka je ugotovilo, da predlogi varuha človekovih pravic za izdajo ugotovitvene sodbe niso dopustni. Menilo je, da je treba o sporih v zvezi s civilnimi pravicami in obveznostmi, s katerimi stranke prosto razpolagajo – kakršen je obravnavani spor – v primeru pripoznave zahtevka tožeče stranke odločiti brez vsebinske preučitve, pri čemer je poudarilo, da ga zavezuje pripoznava družbe Braathens.

26. Svea hovrätt (pritožbeno sodišče v Stockholmu, Švedska) je zavrnilo pritožbo varuha človekovih pravic, ker je menilo, da ta pritožba ni dopustna v zvezi s točkama 1 in 2 izreka prvostopenjske sodbe, da so v tej sodbi upoštevana pravila švedskega civilnega postopka in da ob upoštevanju pripoznave družbe Braathens njeno stališče v zvezi z zatrjevanjem diskriminatornega ravnanja ni upoštevno. To sodišče je zavrnilo tudi pritožbeni predlog v zvezi s točko 3 tega izreka v zvezi z izdajo ugotovitvene sodbe.

27. Varuh človekovih pravic je vložil pritožbo zoper sodbo pritožbenega sodišča, pri čemer je Högsta domstolen (vrhovno sodišče) predlagal, naj pri Sodišču vloži predlog za sprejetje predhodne odločbe, razveljavi to sodbo, ovrže sodbo Stockholms tingsrätt (okrožno sodišče v Stockholmu) in zadevo vrne temu sodišču v ponovno odločanje, da poleg dajatvene tožbe, s katero se predlaga plačilo nadomestila zaradi diskriminacije, vsebinsko preuči vsaj enega od njegovih predlogov za izdajo ugotovitvene sodbe. Družba Braathens je predlagala, naj se ti predlogi zavrnejo.

3 Gre za civilnopravno tožbo, s katero se predlaga izpolnitev obveznosti povračila za povzročeno škodo.

28. Predložitveno sodišče navaja, da sta namen zakona o diskriminaciji boj proti diskriminaciji ter spodbujanje enakih pravic in možnosti oseb ne glede na spol, transseksualno identiteto ali izraz, narodnost, vero ali prepričanje, invalidnost, spolno usmerjenost ali starost. Ta zavezujoč zakon naj bi pokrival več področij dejavnosti, se uporabljal v javnem in zasebnem sektorju, bil spisan ob upoštevanju razlogov za diskriminacijo, navedenih v konvencijah Združenih narodov in Sveta Evrope ter med drugim v različnih aktih Evropske unije, kot je Direktiva 2000/43, in glede na pripravljalne dokumente omogočal ostre in odvračilne sankcije v primeru diskriminacije.

29. To sodišče dodaja, da v okviru prenosa Direktive 2000/43, zlasti njenega člena 15, v švedsko pravo sankcije, ki se z navedenim zakonom naložijo vsaki osebi, ki diskriminira, zajemajo odškodnino, imenovano „nadomestilo zaradi diskriminacije“, ter spremembo in razveljavitev pogodb in drugih pravnih aktov. Tako nadomestilo bi zlasti moral plačati vsak, ki bi kršil prepoved, določeno v členu 12 poglavja 2 tega zakona. To nadomestilo bi moralo biti v vsakem primeru posebej določeno tako, da bi bilo razumna odškodnina za žrtev in bi prispevalo k boju proti diskriminaciji v družbi ter bi tako imelo dvojno funkcijo povračila in preprečevanja.[4] Predložitveno sodišče pojasnjuje, da spore glede uporabe tega člena obravnavajo redna sodišča, ki odločajo v skladu z določbami zakonika o sodnem postopku v zvezi s civilnimi postopki, v katerih je dovoljeno mirno reševanje sporov, pri čemer stranke prosto razpolagajo s svojimi pravicami.

30. Högsta domstolen (vrhovno sodišče) poudarja tudi nekatere postopkovne vidike, ki izhajajo iz nacionalnega prava. Pojasnjuje, da se tožena stranka lahko odloči pripoznati odškodninski zahtevek tožene stranke, ne da bi morala navesti svoje razloge in se opreti na tožbeni razlog, ki ga navaja tožeča stranka. Pripoznava tako lahko ni povezana z razlogi, navedenimi v podporo zahtevku tožeče stranke. V praksi je namen take pripoznave doseči, da se postopek konča, ne da bi bilo treba zadevo dalje preučiti. Sodišče mora pripoznavi ugoditi brez dejanske preučitve dejstev ali pravnega vprašanja. Iz take sodbe torej ni mogoče izpeljati nobenega gotovega sklepa glede utemeljenosti trditev tožeče stranke o okoliščinah spora.

31. Högsta domstolen (vrhovno sodišče) dodaja, da je namen ugotovitvene tožbe iz člena 2 poglavja 13 zakonika o sodnem postopku ugotoviti obstoj pravnega razmerja med strankami. Vendar naj taka tožba ne bi bila obvezna. Sodišče naj bi jo lahko preučilo, če bi obstajala negotovost glede tega razmerja in če bi ta negotovost tožeči stranki povzročala škodo, med drugim tako, da bi težje načrtovala svojo gospodarsko dejavnost. Preučitev take tožbe mora biti torej primerna glede na dejansko stanje, saj mora sodišče tehtati med pravnim interesom tožeče stranke in nevšečnostmi, ki bi jih lahko imela tožena stranka, med drugim zaradi verjetnosti dodatnih postopkov.

32. Predložitveno sodišče navaja, da sta v sporu o glavni stvari sodišči prve in druge stopnje izdali sodbo, s katero je bilo družbi Braathens naloženo plačilo zahtevanega nadomestila na podlagi njene pripoznave zahtevka, ne da bi bilo mogoče po mnenju teh sodišč vprašanje obstoja zatrjevane diskriminacije preučiti v okviru ugotovitvenega postopka.

33. Predložitveno sodišče se sprašuje o tem rezultatu glede na zahteve iz člena 15 Direktive 2000/43 v zvezi s sankcijami za diskriminacijo glede na obveznost držav članic, da vsakomur zagotovijo pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred sodiščem za obravnavo kršitev pravic in svoboščin, zagotovljenih s pravom Unije, v skladu s členom 47 Listine. Meni, da je treba ugotoviti, ali mora imeti sodišče možnost, da preuči vprašanje obstoja diskriminacije na predlog stranke, ki meni, da je bila diskriminirana, in ali je odgovor odvisen od tega, ali domnevni storilec priznava obstoj te diskriminacije ali ne.

4 Švedska vlada, varuh človekovih pravic in družba Braathens so pojasnili, da je nadomestilo v skladu s sodno prakso Högsta domstolen (vrhovno sodišče) sestavljeno iz dveh delov, to je odškodnine in zvišanja zaradi preprečevanja. Odškodnina mora biti določena v višini zneska, za katerega se bo štelo, da je potreben kot povračilo za diskriminacijo. Višina te odškodnine ni omejena. Zvišanje zaradi preprečevanja je načeloma enako odškodnini, tako da se znesek odškodnine podvoji.

34. V teh okoliščinah je Högsta domstolen (vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali mora država članica v zadevi, ki se nanaša na kršitev prepovedi, določene v Direktivi [2000/43], in v kateri oškodovana oseba zahteva nadomestilo zaradi diskriminacije, na predlog oškodovane osebe vedno preučiti, ali je šlo za diskriminacijo – in po potrebi ugotoviti, da je tako bilo – ne glede na to, ali je oseba, ki je obtožena diskriminacije, priznala, da je šlo za diskriminacijo, ali ne, da bi se zahteva po učinkovitih, sorazmernih in odvračilnih sankcijah iz člena 15 [te direktive] štela za izpolnjeno?“

35. Pisna stališča so predložili varuh človekovih pravic, družba Braathens, švedska in finska vlada ter Evropska komisija. Te stranke, razen finske vlade, in zainteresirane stranke so bile zastopane na obravnavi 11. februarja 2020.

IV. Analiza

A. Uvodne ugotovitve

36. Varuh človekovih pravic v tožbi, ki jo je vložil v imenu potnika, predlaga, naj se družbi Braathens naloži, naj temu potniku plača nadomestilo zaradi diskriminacije. Pomemben vidik te tožbe je, da se v njej ne predlaga le plačilo denarnega zneska, temveč se z njo poskuša tudi doseči, da družba Braathens prizna, da se ta znesek plača *zaradi* diskriminacije, ali da v nasprotnem primeru sodišče ugotovi, da je bila potniku kršena pravica do enakega obravnavanja.

37. Vendar družba Braathens zavrača priznanje kakršne koli diskriminacije. Izjavila je, da je pripravljena plačati, in je dejansko plačala zahtevano nadomestilo, vendar le zato, da bi pokazala „svojo dobro voljo“ in se izognila morebitnemu dolgotrajnemu in dragemu postopku, v katerem bi se morala zagovarjati zaradi zatrjevane diskriminacije.

38. Sodišči prve in druge stopnje sta se kljub tej zavrnitvi priznanja obstoja diskriminacije v skladu z nacionalnimi procesnimi pravili seznanili s tem, da je bil s pripoznavo zahtevka varuha človekovih pravic, katerega tožba se šteje za omejeno na odškodninski zahtevek, končan spor, in to čeprav je varuh človekovih pravic predlagal tudi, naj se ugotovi obstoj diskriminacije. Ti sodišči sta torej odredili plačilo nadomestila, zavrnili pa sta predloge varuha človekovih pravic, naj se ugotovi kršitev potnikove pravice do enakega obravnavanja.

39. Poudarjam, da iz stališč, predloženih Sodišču, izhaja, da ugotovitvena tožba, s katero se predlaga taka ugotovitev, ni obvezna [5] in ni „običajna“ v sporih zaradi diskriminacije. [6] Ker se v tovrstnih sporih nadomestilo zaradi diskriminacije načeloma lahko določi neposredno, se ugotovitvena tožba, ki pogosto vključuje postopek v dveh korakih, ki se nanaša najprej na ugotovitev diskriminacije in nato na določitev nadomestila, običajno šteje za neprimerno [7] in zato nedopustno. Za primerno se šteje le, če na primer ob vložitvi tožbe ni mogoče ugotoviti obsega premoženjske ali nepremoženjske škode in če tožbe ni mogoče odložiti zaradi zastaralnega roka. [8]

40. Skratka, v skladu s švedskim pravom, kot sta ga sodišči prve in druge stopnje razlagali v sporu o glavni stvari, oseba, ki meni, da je žrtev diskriminacije na podlagi rase ali narodnosti v smislu člena 2 te direktive, v praksi na sodišču ne more poleg odškodnine doseči, da se ugotovi sam obstoj te diskriminacije, če se oseba, ki je domnevno diskriminirala, strinja s plačilom zahtevanega nadomestila, hkrati pa izpodbija vsakršno diskriminacijo. Osrednje vprašanje, ki se postavlja v tej zadevi, je, ali procesni mehanizem končanja postopka, kot je pripoznava zahtevka, lahko privede do takega rezultata, ne da bi bile kršene zahteve iz Direktive 2000/43.

41. Poudarjam, da se pritožba varuha človekovih pravic pred predložitvenim sodiščem nanaša le na položaj, ko oseba, ki meni, da je žrtev diskriminacije, dobi nadomestilo od tožene stranke, *ne* da bi ta *priznala* svoje diskriminatorno ravnanje. Ta pritožba se ne nanaša na primer, ko tožena stranka prizna obstoj take diskriminacije. V zadnjenavedenem primeru varuh človekovih pravic meni, da če je ugodeno vsem predlogom tožeče stranke, nacionalnim sodiščem ne bi bilo več treba preučiti, ali se je diskriminacija res zgodila, in Sodišču ne bi bilo koristno postaviti vprašanja v zvezi s tem.

42. Ob upoštevanju okvira spora o glavni stvari menim, da je treba vprašanje za predhodno odločanje preučiti le z vidika tega, da oseba, ki je domnevno diskriminirala, ne priznava obstoja diskriminacije.

43. Da bi lahko preučili manevrski prostor, ki ga imajo države članice na postopkovni ravni za izvajanje Direktive 2000/43, je treba preučiti zahteve iz te direktive.

B. Zahteve iz Direktive 2000/43

44. Kot izhaja iz preambule Direktive 2000/43, je njen namen zaščititi vse fizične osebe pred diskriminacijo na podlagi rase ali narodnosti in s tem zagotoviti spoštovanje človekove temeljne pravice. Z Direktivo 2000/43 se tako na področju, ki ga pokriva, uresničuje splošno načelo prepovedi diskriminacije, ki je zdaj določeno v členu 21 Listine. [9] Kot izhaja iz uvodne izjave 12 in člena 3 te

5 Glej točko 31 teh sklepnih predlogov.

6 Varuh človekovih pravic je v pisnem stališču navedel, da je predloge predstavil, čeprav je dobro vedel, da jih na podlagi nacionalnih procesnih pravil ni mogoče normalno dovoliti. Razprava na obravnavi pred Sodiščem je pokazala tudi, da o možnosti doseči ugotovitveno sodbo v zvezi z odškodninskim zahtevkom zaradi diskriminacije ni bila izdana nobena odločba Högsta domstolen (vrhovno sodišče), kolikor je znano strankama iz postopka v glavni stvari in švedski vladi.

7 Glej točko 31 teh sklepnih predlogov.

8 Varuh človekovih pravic navaja dva primera zadev, v katerih je tožeča stranka, ki je menila, da je utrpela nepremoženjsko škodo, zaman poskušala doseči ugotovitveno sodbo ali vsebinsko preučitev tožbe. V *prvi zadevi* je tožeča stranka predlagala, naj se prizna nepogodbena odgovornost države za kršitev pravic posameznika na področju varstva osebnih podatkov, kot je zagotovljeno s pravom Unije. Sodišče, ki je odločalo o zadevi, je menilo, da v zvezi z *nepremoženjsko škodo ugotovitvena tožba ni primerna*, in tožečo stranko pozvalo, naj vloži dajatveno tožbo za dodelitev odškodnine za to škodo (odločba Svea hovrätt (pritožbeno sodišče v Stockholmu) z dne 10. januarja 2008 v zadevi Ö 9152-07, J. S. proti staten genom Justitiekanslern). *Druga zadeva* se je nanašala na spor zaradi spolnega nadlegovanja med študentom in profesorjem na univerzi v javnem sektorju. Potem ko je država najprej izpodbijala *dajatveno tožbo* za dodelitev nadomestila, se je odločila, da ugodi, a le abstraktno, zahtevku, ki ga je varuh človekovih pravic vložil v imenu študenta, in sodišču predlagala, naj izrecno omeni, da država ne priznava zatrjevanega nadlegovanja. Čeprav je varuh človekovih pravic navedel, da študentov glavni interes ni ekonomski, *ni dosegel, da bi sodišče vsebinsko preučilo*, ali je bil študent žrtev nadlegovanja. Predlog, naj se Sodišču predloži vprašanje za predhodno odločanje, je bil zavrnjen in na prvi stopnji je bila izdana sodba, ne da bi lahko študent, za katerega se je štelo, da je uspel, vložil pritožbo (sodba Stockholms tingsrätt (okrožno sodišče v Stockholmu) z dne 5. oktobra 2017 Diskrimineringsombudsmannen mot staten genom Justitiekanslern (T 16908–15)).

9 Glej po analogiji v zvezi z Direktivo Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 79) sodbo z dne 23. aprila 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI (C-507/18, EU:C:2020:289, točka 38).

direktive, ta pravica zajema najrazličnejša področja družbe. V tem okviru imata člena 7 in 15 navedene direktive, ki se nanašata na pravna sredstva in sankcije, ki se uporabljajo, osrednjo vlogo pri zagotavljanju spoštovanja pravice do enakega obravnavanja, saj se z njima od držav članic zahteva, naj določijo ustrezna sredstva pravnega varstva [10] za žrtve take diskriminacije.

45. V skladu s členom 7 Direktive 2000/43 morajo države članice določiti sodne ali upravne postopke, da bi osebe, ki menijo, da jim je bila storjena krivica, ker ni bilo uporabljeno načelo enakega obravnavanja, lahko uveljavljale pravice, ki jih imajo na podlagi te direktive.

46. V skladu s členom 15 navedene direktive morajo države članice določiti učinkovite, sorazmerne in odvračilne sankcije, ki lahko zajemajo tudi plačilo nadomestila žrtvi.

47. Ti določbi sta povezani, kot je razvidno iz načelne sodbe von Colson in Kamann [11] v zvezi z razlago Direktive 76/207/EGS [12] o prepovedi diskriminacije moških in žensk. V tej sodbi je Sodišče posebej razložilo člen 6 te direktive, ki se nanaša na pravico žrtev diskriminacije, da uveljavljajo svoje pravice, in katerega besedilo je podobno besedilu člena 7 Direktive 2000/43.

48. Sodišče je v tej sodbi odločilo, da morajo države članice na podlagi člena 6 Direktive 76/207 v svoj nacionalni pravni sistem uvesti potrebne ukrepe, da se vsem osebam, ki se čutijo prizadete zaradi diskriminacije, omogoči vlaganje zahtevkov v sodnih postopkih, pri čemer je pojasnilo, da morajo biti ti ukrepi dovolj *učinkoviti*, da dosežejo cilj Direktive in da se lahko zadevne osebe nanje *dejansko* sklicujejo pred nacionalnimi sodišči. Sodišče je na primer navedlo, da taki ukrepi lahko zajemajo določbe, ki zagotavljajo ustrezno denarno odškodnino in so po potrebi okrepljene s sistemom denarnih kazni. [13]

49. Sodišče je dodalo, da mora imeti poleg tega sankcija za osebo, ki diskriminira, *dejanski odvračilni učinek*. [14]

50. Zakonodajalec Unije je to sodbo in sodno prakso, ki ji je sledila, upošteval v novih direktivah, ki jih je sprejel na področju enakega obravnavanja, [15] med drugim v Direktivi 2000/43.

51. Zakonodajalec Unije je tako zaradi jasnosti namesto ene same določbe tokrat uvedel dve različni določbi, v tem primeru člena 7 in 15 Direktive 2000/43. Ti se nanašata na „obrambo pravic“, med drugim v sodnih ali upravnih postopkih, in „sankcije“. [16]

10 Glej uvodno izjavo 19 Direktive 2000/43.

11 Sodba z dne 10. aprila 1984 (14/83, EU:C:1984:153).

12 Direktiva Sveta z dne 9. februarja 1976 o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 1, str. 187).

13 Sodba z dne 10. aprila 1984, von Colson in Kamann (14/83, EU:C:1984:153, točka 18).

14 Sodba z dne 10. aprila 1984, von Colson in Kamann (14/83, EU:C:1984:153, točka 23).

15 Glej Direktivo 2000/78; Direktivo Sveta 2004/113/ES z dne 13. decembra 2004 o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi (UL 2004, L 373, str. 37); Direktivo 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (UL 2006, L 204, str. 23) ter Direktivo 2010/41/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne z dne 7. julija 2010 o uporabi načela enakega obravnavanja moških in žensk, ki opravljajo samostojno dejavnost, in o razveljavitvi Direktive Sveta 86/613/EGS (UL 2010, L 180, str. 1).

16 Ti določbi sta tudi v členih 9 in 17 Direktive 2000/78, členih 8 in 14 Direktive 2004/113, členih 17, 18 in 25 Direktive 2006/54 ter v členih 9 in 10 Direktive 2010/41. Tudi če je med posameznimi direktivami nekaj razlik glede uporabljenih izrazov, te v okviru te analize niso pomembne.

52. Sodišče je v sodni praksi pojasnilo značilnosti teh pojmov. Poudariti moram, da se ista izraza učinkovitost in dejanskost uporabljata za opredelitev obrambe pravic [17] in sankcij [18].

53. V zvezi z obrambo pravic se Sodišče na splošno sklicuje na pravico do učinkovitega sodnega varstva. [19]

54. Sodišče je razložilo določbo, ki je imela enako besedilo kot člen 7 Direktive 2000/43, to je člen 9 Direktive 2000/78. [20] Presodilo je, da ta člen 9 določa pravico do učinkovitega pravnega sredstva, kot je zapisana v členu 47, prvi odstavek, Listine. [21] Na podlagi zadnjenavedene določbe ima vsakdo, ki so mu kršene pravice in svoboščine, zagotovljene s pravom Unije, pravico do pravnega sredstva pred sodiščem.

55. Poudarjam, da čeprav gre za temeljno pravico, potrjeno v primarnem pravu, na katero se lahko sklicuje vsakdo, je zakonodajalec Unije menil, da jo je treba znova potrditi v Direktivi 2000/43 in drugih direktivah s področja enakega obravnavanja, ob tem pa je določil, da jo je treba izvajati v sodnih postopkih. Ti so odsev pravnih sredstev, ki jih morajo države članice določiti na podlagi člena 19(1), drugi pododstavek, PEU, da zagotovijo učinkovito pravno varstvo na področjih, ki jih ureja pravo Unije.

56. Sodišče je tako v sodbi Leitner [22] presodilo, da mora biti zaradi spoštovanja načela enakega obravnavanja osebam, ki so bile žrtve diskriminacije na podlagi starosti, „*zagotovljeno* učinkovito sodno varstvo njihove pravice do enakega obravnavanja“. [23]

57. Iz tega izhaja, da mora imeti oseba, ki meni, da je žrtev diskriminacije na podlagi narodnosti, v skladu s členom 7 Direktive 2000/43 možnost, da pred sodiščem uveljavlja svojo pravico do enakega obravnavanja, da bi to sodišče preučilo, ali je prišlo do diskriminacije, in zagotovilo spoštovanje te pravice. [24]

58. Zakonodajalec je še okrepil sodno varstvo osebe, ki meni, da je žrtev diskriminacije, tako da ji je olajšal izvajanje dokazov. Člen 8 Direktive 2000/43 tako določa, da če oseba, ki meni, da je žrtev diskriminacije, predstavi dejstva, na podlagi katerih se lahko domneva, da je prišlo do diskriminacije, mora tožena stranka dokazati, da načelo enakega obravnavanja ni bilo kršeno.

59. Kar zadeva sankcije iz člena 15 Direktive 2000/43, je Sodišče v zvezi s podobnimi določbami poudarilo, da morajo države članice najprej zagotoviti, da žrtev lahko dobi *povračilo celotne škode* [25], ki jo je utrpela. Zato za to odškodnino ni mogoče določiti zgornje meje. [26]

17 Glej sodbe z dne 8. novembra 1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, točka 23); z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točki 22 in 24); z dne 22. aprila 1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, točka 39); z dne 10. julija 2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, točka 37); z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 63), in z dne 17. decembra 2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, točka 31).

18 Glej sodbe z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točka 22); z dne 22. aprila 1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, točka 25); z dne 10. julija 2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, točka 38), in z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 73).

19 Glej v zvezi z Direktivo 2000/43 sodbo z dne 10. julija 2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, točka 37).

20 Sodba z dne 8. maja 2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375).

21 Glej v tem smislu sodbo z dne 8. maja 2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375, točka 61).

22 Sodba z dne 8. maja 2019 (C-396/17, EU:C:2019:375, točka 62).

23 Moj poudarek.

24 Pravica do sodnega varstva za uveljavljanje pravice do enakega obravnavanja je bila predstavljena v predlogu direktive Sveta o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (COM(1999) 566 final). Ujema se z ustaljeno sodno prakso o pravici do učinkovitega pravnega sredstva; glej nazadnje sodbo z dne 26. marca 2020, Preveritev Simpson in HG/Svet in Komisija (C-542/18 RX-II in C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, točka 55).

25 Glej sodbi z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točke 26, 31 in 34), ter z dne 17. decembra 2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, točki 33 in 37).

26 Glej sodbo z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točki 30 in 32).

60. Sankcije morajo nato imeti dejanski *odvračilni* učinek.[27] Torej ne smejo biti le simbolične[28] in morajo ustrezati teži kršitev,[29] pri čemer je treba spoštovati načelo sorazmernosti.[30] Za ukrepe glede objavljanja se šteje, da lahko imajo odvračilni učinek.[31] Sankcije imajo lahko tudi kaznovalno vlogo.[32]

61. Poudarjam, da morajo biti sodno varstvo in sankcije sicer učinkoviti in dejanski, vendar lahko države članice svobodno izberejo ukrepe, ki se jim zdijo primerni, če lahko z njimi dosežejo rezultate, ki se zahtevajo v pravu Unije.[33]

62. V tej zadevi gre prav za obseg te svobodne izbire glede na obveznosti, ki jih je zakonodajalec Unije določil v Direktivi 2000/43.

63. Iz pojasnil predložitvenega sodišča izhaja, da je namen sistema sankcij, kot se obravnava v postopku v glavni stvari, povrniti škodo, ki jo je utrpela žrtev, in kaznovati osebo, ki jo je diskriminirala, tako da se slednjo odvrne od diskriminatornega ravnanja v prihodnosti. Poleg tega je za izvajanje teh sankcij predvideno pravno sredstvo, to je dajatvena tožba.

64. Družba Braathens, švedska vlada in Komisija iz tega sklepajo, da tak sistem sankcij in pravnih sredstev, ki vključuje procesni mehanizem končanja postopka, ki ga pomeni pripoznava zahtevka, izpolnjuje zahteve iz Direktive 2000/43.

65. Tako kot varuh človekovih pravic v nasprotju z družbo Braathens, švedsko vlado in Komisijo menim, da ni tako.

C. Posledice, ki za procesno avtonomijo izhajajo iz Direktive 2000/43

66. Spomniti moram, da mora v skladu z načelom procesne avtonomije in na podlagi ustaljene sodne prakse – ker ni predpisov Unije za zagotovitev sodnega varstva pravic, ki jih imajo posamezniki na podlagi prava Unije – pravni red vsake države članice določiti pristojna sodišča in postopkovna pravila za pravna sredstva, ki zagotavljajo varstvo teh pravic.[34]

67. Za to svobodo držav članic veljata načeli enakovrednosti in učinkovitosti, to je, kar zadeva prvo, obveznost zagotoviti, da ta postopkovna pravila niso manj ugodna od tistih, ki veljajo za podobna nacionalna pravna sredstva, kar zadeva drugo, pa obveznost, da ta pravila ne onemogočajo ali pretirano otežujejo izvajanja pravic, podeljenih s pravom Unije.

27 Glej sodbe z dne 8. novembra 1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, točka 23); z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točka 24); z dne 22. aprila 1997, Draehmpaehl (C-180/95, EU:C:1997:208, točka 40); z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 63), in z dne 17. decembra 2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, točka 31). Ugotavljam, da se ta dvojna funkcija sankcije sama odraža v dveh različnih določbah Direktive 2006/54, to je v členih 18 in 25, ki sta naslovljena „Odškodnina ali povračilo“ in „Kazni“. Izraz „kazen“ se torej zdaj uporablja za ukrepe, ki imajo le odvračilno funkcijo.

28 Glej sodbo z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 64).

29 Glej sodbo z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 63).

30 Glej sodbo z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 63).

31 Glej sodbo z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 68).

32 Glej sodbo z dne 17. decembra 2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, točka 40).

33 Glej sodbe z dne 8. novembra 1990, Dekker (C-177/88, EU:C:1990:383, točka 26); z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točka 23); z dne 10. julija 2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397, točka 37); z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 61), in z dne 17. decembra 2015, Arjona Camacho (C-407/14, EU:C:2015:831, točka 30).

34 Glej med drugim sodbi z dne 16. decembra 1976, Rewe-Zentralfinanz in Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188), ter z dne 13. marca 2007, Unibet (C-432/05, v nadaljevanju: sodba Unibet, EU:C:2007:163, točka 39).

68. Sodišče je moralo v številnih zadevah postopoma uporabiti drug test, to je test učinkovitega sodnega varstva, ki je zdaj zagotovljeno v členu 47 Listine.[35] Pri tem testu se preveri, ali zadevno nacionalno pravo zagotavlja učinkovito sodno varstvo, tako da zadevni osebi omogoča, da pred sodiščem uveljavlja pravice, ki jih ima na podlagi prava Unije. Ta test se šteje za strožjega. Omejitve dovoljuje le na podlagi člena 52(1) Listine, to je pod pogojem, da je ta omejitev predpisana z zakonom ter da spoštuje bistveno vsebino pravic in svoboščin, priznanih z Listino, in načelo sorazmernosti.

69. En in/ali drugi test se običajno uporabita glede na to, ali gre pri preučevanih pravilih za pravico do učinkovitega sodnega varstva v smislu člena 47 Listine ali ne.[36]

70. Ker se ta zadeva nanaša na pravila iz sekundarne zakonodaje s področja sankcij in pravnih sredstev, katerih namen je zagotoviti učinkovito sodno varstvo, je po mojem mnenju treba uporabiti test učinkovitega sodnega varstva.

71. Vseeno menim, da v takem primeru teh testov ni mogoče primerjati, saj je pojem „učinkovitosti“ v okviru načela procesne avtonomije v mnogočem podoben pojmu „učinkovitega sodnega varstva“.

72. Države članice torej lahko svobodno sprejmejo procesna pravila, ki se jim zdijo primerna, ob upoštevanju zahtev, ki izhajajo iz Direktive 2000/43.

73. V zvezi s tem poudarjam, da členi 7, 8 in 15 Direktive 2000/43 v povezavi s členom 47 Listine vsebujejo izrecne ali implicitne zahteve na področju zakonodajne ureditve.

74. Na prvem mestu morajo v skladu s členoma 7 in 15 te direktive države članice določiti pravna sredstva ter ukrepe za povračilo in sankcioniranje, s katerimi je mogoče zagotoviti učinkovito sodno varstvo. Na drugem mestu člen 8 te direktive izrecno določa procesno pravilo na področju dokaznega bremena.

75. V nadaljevanju bom preučil praktične posledice, ki jih ima to za ukrepe, ki jih države članice na podlagi te direktive sprejmejo na področju sankcij (oddelek 1) in pravnih sredstev (oddelek 2), ter splošneje za njihovo možnost, da določijo mehanizme, s katerimi se olajša reševanje sporov in ki temeljijo na načelu dispozitivnosti (oddelek 3).

1. „Svoboda“ držav članic pri določanju sankcij

76. Iz ustaljene sodne prakse, na katero sem se skliceval v opombi 34 teh sklepnih predlogov, izhaja, da imajo države članice manevrski prostor pri izbiri sankcij, ki se jim zdijo primerne. Sodišče je v zvezi z Direktivo 2000/43 v sodbi Feryn[37] presodilo, da ne predpisuje določenih sankcij, ampak državam članicam prepušča, da same izberejo med različnimi rešitvami, primernimi za doseganje cilja, ki ga določa ta direktiva.

35 Glej med drugim sodbi z dne 15. septembra 2016, Star Storage in drugi (C-439/14 in C-488/14, EU:C:2016:688), ter z dne 8. novembra 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838).

36 Za ponazoritev glej, *prvič*, le v zvezi z uporabo testa procesne avtonomije sodbi z dne 27. februarja 2003, Santex (C-327/00, EU:C:2003:109), in z dne 6. oktobra 2015, Târşia (C-69/14, EU:C:2015:662); *drugič*, le v zvezi z uporabo testa učinkovitega sodnega varstva sodbi z dne 15. septembra 2016, Star Storage in drugi (C-439/14 in C-488/14, EU:C:2016:688), in z dne 8. novembra 2016, Lesoochranárske zoskupenie VLK (C-243/15, EU:C:2016:838); ter *tretjič*, v zvezi z uporabo obeh testov sodbo z dne 18. marca 2010, Alassini in drugi (od C-317/08 do C-320/08, EU:C:2010:146).

37 Sodba z dne 10. julija 2008 (C-54/07, EU:C:2008:397, točka 37).

77. Sodišče je v tej sodbi, ki se je nanašala na diskriminacijo pri izboru kandidatov za zaposlitev, v točki 39 pojasnilo, da so sankcije lahko v obliki ugotovitve – da gre za diskriminacijo – sodišča ali pristojnega upravnega organa, s primerno stopnjo ustrezne publicitete, v obliki odredbe delodajalcu, da preneha z ugotovljeno diskriminatorno prakso, ali celo v obliki dodelitve odškodnine organu, ki je vodil postopek. [38]

78. Iz tega sledi, da lahko država članica med drugim kot sankcijo določi plačilo odškodnine in da je ugotovitev diskriminacije le ena od drugih možnih sankcij, ki jih ima na voljo.

79. Vendar iz te sodbe izhaja, da je naložena sankcija tesno povezana z obstojem diskriminacije. [39] Navedene sodbe ni mogoče razlagati tako, da bi odškodnina lahko bila učinkovita sankcija na podlagi člena 15 Direktive 2000/43, ne da bi oseba, ki je domnevno diskriminirala, priznala kršitev pravice do enakega obravnavanja ali da bi tako kršitev ugotovil upravni ali sodni organ.

80. Menim, da bi neobstoj povezave med plačilom odškodnine in kršitvijo pravice do enakega obravnavanja s priznanjem ali ugotovitvijo te kršitve posegal tako v odškodninsko funkcijo kot v odvračilno funkcijo sankcije.

a) Odškodninska funkcija sankcije

81. Sodišče je v sodbi Marshall presodilo, da je denarno povračilo lahko ukrep, ki se uporabi za ponovno vzpostavitev enakega obravnavanja – v obravnavani zadevi – moških in žensk, pri čemer je poudarilo, da mora biti to povračilo primerno glede na nastalo škodo. [40]

82. Toda kako bi bilo mogoče povrniti *določeno* škodo, ki je nastala, če ta ni priznana ali ugotovljena?

83. To vprašanje se še posebej postavlja, kadar gre – kot v tej zadevi – za nepremoženjsko škodo. Zdi se, da zgolj plačilo denarnega zneska na splošno ni dovolj za povračilo nastale škode. Kot trdi varuh človekovih pravic, glavni interes potnika in večine žrtev diskriminacije, ki jih zastopa, ni ekonomski.

84. Če pa tožena stranka plača zahtevani znesek, hkrati pa ne prizna obstoja škode, žrtev resda prejme denarni znesek, vendar ta ni povezan s škodo, ki jo je utrpela, in je ločen od resničnosti, ki jo je doživela žrtev. Če sodišče proti volji tožeče stranke v sodbi omeni, da diskriminacija ni priznana, [41] in če se samo ne izreče o resničnosti ali neresničnosti zatrjevane diskriminacije, ta pravno ne obstaja.

85. Nujnost vzpostavitve povezave med sankcijo, v tem primeru odškodnino, in obstojem diskriminacije potrjuje sodna praksa Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP).

86. Spomniti moram, da člen 52(3) Listine določa, da kolikor ta listina vsebuje pravice, ki ustrezajo pravicam, zagotovljenim z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisano v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP), sta vsebina in obseg teh pravic enaka kot vsebina in obseg pravic, ki ju določa navedena konvencija.

38 Sodba z dne 10. julija 2008, Feryn (C-54/07, EU:C:2008:397).

39 Tesno povezavo med pravico in ukrepom za povračilo škode je poudaril van Gerven W. v članku „Of rights, remedies and procedures“, *CMLRev*, 2000, zv. 37, str. 525: „The close link between right and remedy lies in the fact that a right must necessarily give rise to a remedy which allows the right to be enforced through the judicial process.“

40 Glej v tem smislu sodbo z dne 2. avgusta 1993, Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, točki 30 in 34).

41 Prvostopenjska sodba v obravnavani zadevi vsebuje tako omembo.

87. Vendar pravica do učinkovitega sodnega varstva, določena v členu 47 Listine, odraža pravici, določeni v členih 6 in 13 EKČP, ki se nanašata na pravico do poštenega sojenja in pravico do učinkovitega pravnega sredstva.[42] Poleg tega je pravica do enakega obravnavanja brez razlikovanja glede na raso ali narodnost, ki je varovana z Direktivo 2000/43 in vključena v člen 21 Listine, odsev člena 14 EKČP.[43] Zato je na tem področju sklicevanje na sodno prakso ESČP upoštevno.

88. ESČP je menilo, da oseba, ki meni, da je „žrtev“ – v smislu člena 34[44] EKČP – diskriminacije, in ki zahteva povračilo zanjo v obliki odškodnine, izgubi status žrtve le, če sta izpolnjena dva pogoja. Ne le da mora prejeti zahtevano odškodnino, tudi nacionalni organi so morali priznati zatrjevano kršitev EKČP.[45]

89. Menim, da je ta sodna praksa upoštevna v zvezi z žrtvami diskriminacije v smislu Direktive 2000/43. Pojem „osebe, ki menijo, da jim je bila storjena krivica“ v okviru te direktive ustreza pojmu „domnevna žrtev“ diskriminacije v smislu EKČP.[46]

90. Če to sodno prakso ESČP prenesemo v okvir zadeve, kot je ta iz postopka v glavni stvari, to pomeni, da ta oseba dobi dejansko povračilo za škodo, ki jo je utrpela, le če ima možnost, da sodišču predlaga, naj ugotovi, da je bila žrtev diskriminacije. S to sodno prakso je tako poudarjen pomen ugotovitve obstoja povezave med odškodnino, plačano osebi, ki meni, da je oškodovana, ker se zanjo ni uporabilo načelo enakega obravnavanja, in kršitvijo njene pravice do enakega obravnavanja.

91. Stališča švedske vlade in družbe Braathens, v skladu s katerim sodna praksa ESČP ni upoštevna v sporu med subjektoma zasebnega prava, v tem primeru med zasebno družbo in posameznikom, saj se nanaša le na razmerja med državo in posameznikom, ni mogoče sprejeti.

92. Na eni strani se namreč spoznanja iz sodne prakse ESČP v zvezi s prepovedjo posega v temeljne pravice uporabljajo tudi za razmerja med posamezniki na podlagi doktrine „pozitivnih obveznosti“, ki so s to konvencijo naložene državam pogodbenicam – zlasti pozitivne obveznosti zagotoviti, da posameznika pri uveljavljanju pravic iz navedene konvencije ne diskriminira drug posameznik.[47] Na drugi strani se omejitve, ki so v EKČP določene za področje uporabe pravice iz te konvencije,[48] nikakor ne morejo uporabljati za enakovredne pravice, navedene v Listini, če te ne predvidevajo take omejitve. Sicer pa je Sodišče člena 21 in 47 Listine razlagalo v številnih sporih med posamezniki.[49]

93. Iz tega izhaja, da mora v primeru spora v zvezi z diskriminacijo na podlagi narodnosti tožeča stranka, kot je potnik, imeti možnost predlagati ugotovitev, da se odškodnina, ki se zahteva od zasebne družbe, kot je letalski prevoznik iz spora o glavni stvari, dolguje zaradi take diskriminacije. Če ta družba pripozna odškodninski zahtevek, ne da bi priznala diskriminacijo, mora imeti tožeča stranka, ki meni, da je oškodovana, možnost, da sodišču predlaga, naj preveri obstoj diskriminacije.

42 Glej Pojasnila k Listini o temeljnih pravicah (UL 2007, C 303, str. 17) v zvezi s členom 47 Listine.

43 Glej Pojasnila k Listini o temeljnih pravicah (UL 2007, C 303, str. 17) v zvezi s členom 21 Listine.

44 V skladu s členom 34 EKČP lahko ESČP sprejme zahtevo za obravnavo od katere koli osebe, ki zatrjuje, da je žrtev „kršitev pravic, priznanih s Konvencijo in njenimi protokoli, s strani katere koli visoke pogodbenice“.

45 Glej med drugim odločbo ESČP z dne 25. novembra 2004, Nardone proti Italiji (CE:ECHR:2004:1125DEC003436802, točka 1 dela „Pravo“), in sodbo ESČP z dne 7. junija 2012, Centro Europa 7.S.R.L in Di Stefano proti Italiji (CE:ECHR:2012:0607JUD003843309, točka 81 in navedena sodna praksa ter točki 87 in 88).

46 Poudariti moram, da se v uvodni izjavi 24 Direktive 2000/43 in pripravljalnih dokumentih zanjo uporablja izraz „žrtev“.

47 Glej v tem smislu sodbo ESČP z dne 12. aprila 2016, R. B. proti Madžarski (CE:ECHR:2016:0412JUD006460212, točka 81).

48 Naj na primer spomnim, da se načelo prepovedi diskriminacije iz člena 14 EKČP uporablja le v povezavi z eno od drugih pravic in svoboščin, priznanih v tej konvenciji. Poleg tega v skladu s členom 52(3), drugi stavek, Listine nič ne preprečuje, da se v pravu Unije določijo širše pravice.

49 Čeprav Sodišču predlagam, naj členov 21 in 47 Listine ne uporabi neposredno, temveč naj Direktivo 2000/43 razlaga z vidika teh členov, poudarjam, da je Sodišče presodilo, da imata ta člena horizontalen neposredni učinek, tako da se lahko tako neposredno uporabljata v sporu med subjektoma zasebnega prava. Glej sodbi z dne 17. aprila 2018, Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, točka 76), in z dne 22. januarja 2019, Cresco Investigation (C-193/17, EU:C:2019:43, točka 76).

94. Povezava med odškodnino in obstojem diskriminacije s priznanjem ali ugotovitvijo te diskriminacije je pomembna ne le zato, da lahko žrtev dobi ustrezno povračilo škode, temveč tudi zato, da lahko sankcija izpolni svojo drugo funkcijo, to je odvračilno funkcijo, v skladu s členom 15 Direktive 2000/43.

b) Odvračilna funkcija sankcije

95. Preudarki, podobni tistim, ki sem jih v oddelku (a) razvil v zvezi z nujnostjo povezave med sankcijo in pravico, ki je bila kršena, na podlagi priznanja ali ugotovitve te kršitve, se uporabljajo za zagotovitev, da sankcija izpolnjuje svojo odvračilno funkcijo tako za toženo stranko kot za druge osebe, ki podobno diskriminirajo.

96. Kako ima namreč lahko plačilo zneska dovolj odvračilen učinek za toženo stranko s tem, da jo spodbuja k temu, da ne ponovi diskriminatornega ravnanja, in tako preprečuje, da bi ta stranka ali druge osebe znova diskriminirale, če tožena stranka ne prizna, da je ravnala diskriminatorno, in če sodišče ne ugotovi obstoja diskriminacije?

97. Finska vlada trdi, da se oseba, ki diskriminira, zave svojega dejanja, ko plača višjo odškodnino in je tako odvrnjena od ponovitve enakega diskriminatornega ravnanja v prihodnosti. Vendar prav tega zavedanja ni, kadar – kot v obravnavani zadevi – tožena stranka ne priznava nobene diskriminacije in zahtevani znesek nanjo nima izrazitega ekonomskega učinka.[50]

98. Če sankcija ni jasno povezana z diskriminatornim ravnanjem, je treba ugotoviti, da bo odvračilni učinek močno zmanjšan. Oseba, ki diskriminira, bo lahko to v prihodnosti poskušala prezreti in bo ponovila enaka ravnanja, ker ne bo kaznovana „zaradi“ diskriminacije.

99. Če bi se lahko v okviru odškodninske tožbe tožena stranka s plačilom odškodnine ognila priznanju diskriminacije in če te diskriminacije sodišče ne bi moglo ugotoviti, bi ukrepi, naloženi z Direktivo 2000/43, v veliki meri ostali brez polnega učinka in ne bi omogočali učinkovitega boja proti diskriminaciji, ker bi jih bilo mogoče prezreti.

100. V takem primeru bi tožena stranka lahko nekako „kupila“ svoje diskriminatorno ravnanje, ker to ne bi bilo niti priznano niti ugotovljeno.

101. Nasprotno pa bi lahko priznanje ali ugotovitev kršitve temeljne pravice do enakega obravnavanja toženo stranko spodbudila k temu, da v prihodnosti ne bi ponovila enakih diskriminatornih ravnanj. Odvračilni učinek bo lahko še okrepljen z obveščanjem ali celo objavami o tej temi.

102. Zato Sodišče pozivam, naj odloči, da mora med sankcijo in obstojem diskriminacije obstajati povezava bodisi na podlagi priznanja osebe, da je diskriminirala, bodisi na podlagi tega, da obstoj diskriminacije ugotovi sodni ali upravni organ, da bi sankcija lahko v celoti izpolnjevala odškodninsko in odvračilno funkcijo v skladu s členoma 7 in 15 Direktive 2000/43.

2. „Svobodno“ določanje pravnih sredstev

103. Zgornji preudarki o priznanju ali ugotovitvi diskriminacije so upoštevni tudi za preverjanje obstoja učinkovitih in dejanskih pravnih sredstev v skladu s členom 7 Direktive 2000/43. Gre namreč za dva vidika istega problema, saj se poseganje v določitev učinkovitih sankcij kaže v poseganju v učinkovitost pravnih sredstev.

50 Ne da bi se izrekel o ustreznosti sankcije, ugotavljam, da je družba Braathens sama poudarila, da je zahtevana odškodnina zelo nizka.

104. Kot sem navedel v točki 71 teh sklepnih predlogov, je pojem „učinkovitost“ tu precej podoben pojmu „učinkovito sodno varstvo“.

105. Čeprav imajo države članice načeloma svobodno izbiro pri pravnih sredstvih in postopkovnih pravilih, ki veljajo zanje, ta ne smejo posegati v pravico do učinkovitega sodnega varstva, določeno v členu 7 Direktive 2000/43 v povezavi s členom 47 Listine.

106. Po mnenju družbe Braathens iz sodbe Unibet izhaja, da državam članicam ni treba določiti avtonomnega pravnega sredstva, da bi zagotovile preverjanje skladnosti nacionalnega prava s pravom Unije. Na podlagi tega sklepa, da so pravno sredstvo, kot je dajatvena tožba, ki je določena v švedskem postopkovnem pravu, in z njim povezana postopkovna pravila, v tem primeru mehanizem pripoznave zahtevka, skladna s pravom Unije.

107. V zvezi s tem opozarjam, da namen prava Unije sicer ni bil oblikovati druga pravna sredstva, kot so določena v nacionalnem pravu. Vendar iz te sodbe vseeno izhaja, da ta preudarek velja pod pogojem, da na podlagi nacionalnega prava, čeprav le podredno, obstajajo pravna sredstva za zagotovitev spoštovanja pravic, ki jih imajo posamezniki na podlagi prava Unije. [51]

108. Iz spisa, predloženega Sodišču, pa izhaja, da če se tožena stranka odloči pripoznati odškodninski zahtevek tožeče stranke, hkrati pa zanika svoje diskriminatorno ravnanje, je tožeči stranki v praksi odvzeta možnost, da sodišču predlaga, naj preuči ali celo ugotovi diskriminacijo, čeprav podredno.

109. Seveda mora predložitveno sodišče preveriti, da je učinek nacionalnega prava res tak. Vsekakor poudarjam, da je glede na pojasnila tega sodišča v predlogu za sprejetje predhodne odločbe ugotovitvena tožba, s katero se predlaga ugotovitev obstoja diskriminacije, neobvezna in odvisna od sodišča, ki odloča o njeni primernosti, tako da oseba, ki meni, da je oškodovana, nima *pravice* [52] predlagati, naj se preuči in glede na okoliščine ugotovi obstoj diskriminacije.

110. Ugotoviti je treba, da tak položaj osebi, ki meni, da je oškodovana, ne zagotavlja dostopa do sodišča, da bi to ugotovilo obstoj diskriminacije, v skladu s členom 7 Direktive 2000/43 in členom 47 Listine. [53]

111. Test, ki se uporablja, je strog. Oseba, ki meni, da je oškodovana, mora imeti pravico do dostopa do sodišča. Ta dostop do sodišča je namreč bistvena vsebina pravice do učinkovitega sodnega varstva iz člena 7 Direktive 2000/43 in člena 47 Listine, tako da procesni mehanizem končanja postopka, ki bi privedel do tega, da diskriminacija ne bi bila niti priznana niti ugotovljena, ne bi opravil testa, določenega v členu 52(1) Listine. [54]

112. Poleg tega, da lahko procesni mehanizem končanja postopka ovira dostop do sodišča, kakršen se zahteva v členu 7 Direktive 2000/43 in členu 47 Listine, ugotavljam, da če se s takim mehanizmom konča tožba, ne da bi tožena stranka priznala obstoj diskriminacije, lahko ta mehanizem preprečuje tudi učinkovito uporabo člena 8 Direktive 2000/43, katerega namen je okrepiti sodno varstvo.

113. Spomniti moram, da mora v skladu s tem členom tožena stranka dokazati, da ni bilo kršeno načelo enakega obravnavanja, če oseba, ki meni, da je bila oškodovana, na sodišču predstavi dejstva, na podlagi katerih se lahko domneva, da je prišlo do diskriminacije.

51 Glej v tem smislu sodbo Unibet, točki 42 in 65.

52 Glej v tem smislu sodbo z dne 25. aprila 2013, Asociația Accept (C-81/12, EU:C:2013:275, točka 69), iz katere izhaja, da le obstoj civilnopravne odškodninske tožbe na podlagi zadevnega nacionalnega prava kot takšen ne bi mogel omiliti mogočih pomanjkljivosti glede učinkovitosti sankcije, če to pravno sredstvo zaradi upoštevnih pravil nacionalnega prava v praksi ne more uspeti.

53 Glej v tem smislu sodbo z dne 8. maja 2019, Leitner (C-396/17, EU:C:2019:375, točka 62), in točko 56 teh sklepnih predlogov.

54 Glej točko 68 teh sklepnih predlogov.

114. Vendar oseba, ki meni, da je bila oškodovana, morda sploh ne more predstaviti takih dejstev pred sodiščem, ker se njena tožba konča v fazi pripoznave zahtevka.

115. Čeprav je namreč varuh človekovih pravic menil, da glede na vprašanje diskriminacije, na katero je opozoril potnik, ta zasluži njegovo podporo, pristojno sodišče ni preučilo, ali je potnik predstavil dejstva, na podlagi katerih bi se lahko domnevala diskriminacija. Sodišči prve in druge stopnje sta menili, da je bilo zahtevku tožeče stranke ugodeno, tako da ni bilo treba ničesar več preučiti. Potnik torej ni mogel predstaviti svoje zadeve v zvezi z obstojem diskriminacije.

116. V takem primeru je treba ugotoviti, da je člen 8 Direktive 2000/43 brez polnega učinka in da je osebi, ki meni, da je oškodovana, odvzeta možnost, da predstavi svoje stališče o eni svojih bistvenih zahtev.

117. Družba Braathens, švedska vlada in Komisija trdijo tudi, da je treba za presojo, ali je s procesnimi pravili, kot so ta iz postopka v glavni stvari, mogoče zagotoviti učinkovitost prava Unije, ta pravila postaviti v okvir celotnega zadevnega nacionalnega prava in upoštevati zlasti obstoj drugih pravnih sredstev,[55] v obravnavanem primeru tistih, ki so v kazenskih zadevah predvidena za boj proti nezakoniti diskriminaciji.

118. V zvezi s tem ugotavljam, da se Direktiva 2000/43 ne nanaša na kazenske postopke[56] in da predložitveno sodišče poleg tega teh ni omenilo, ampak je poudarilo civilnopravna sredstva, ki se uporabljajo za izvajanje te direktive. O možnosti uvedbe kazenskega postopka se je na obravnavi vseeno razpravljalo zaradi vprašanja, ki ga je Sodišče za pisni odgovor postavilo švedski vladi. Ta je odgovorila, da se nezakonita diskriminacija lahko kazensko preganja. Če državno tožilstvo, potem ko je posameznik pri policiji vložil ovadbo, ne začne takega pregona, je ta vlada pojasnila, da ima posameznik možnost začeti postopek na podlagi zasebne tožbe. Varuh človekovih pravic ne izpodbija možnosti kazenskega postopka, vendar poudarja, da je verjetnost njegovega uspeha majhna ob upoštevanju uporabe javnih sredstev, zaradi česar je število zadev, ki se lahko preganjajo, omejeno, in težave osebe zasebnega prava, da predloži zahtevane dokaze.

119. Vendar ne glede na to, kako zlahka ali težko dostopen je tak postopek, ugotavljam, da na podlagi takega pravnega sredstva ni mogoče šteti, da ima oseba, ki meni, da je oškodovana, na voljo učinkovito sodno varstvo v smislu člena 8 Direktive 2000/43.

120. Kazenski postopek namreč vključuje nekatere omejitve na področju izvajanja dokazov, ki naj bi se jim žrtev diskriminacije z Direktivo 2000/43 pravzaprav izognila v okviru civilnopravne tožbe.[57] Tako je bilo dokazno breme izrecno obrnjeno *v njeno korist*, da bi ta žrtev lažje predlagala ugotovitev obstoja kršitve svoje pravice do enakega obravnavanja.

121. Zato z obstojem kazenskega postopka nikakor ne bi bilo mogoče omiliti neobstoja pravnih sredstev v civilnih zadevah, ki ustrezajo dokaznim pravilom iz člena 8 Direktive 2000/43, da bi se predlagala ugotovitev obstoja diskriminacije v primeru pripoznave zahtevka, ne da bi tožena stranka priznala diskriminacijo.

55 V zvezi s tem se opirajo na sodbo Unibet, točka 54.

56 Direktiva 2000/43 ne vpliva na dokazna pravila v kazenskih zadevah, kot je razvidno iz njenega člena 8(3).

57 Glej tudi trditve predložitvenega sodišča, navedene v točki 29 teh sklepnih predlogov.

3. „Svobodna“ določitev mehanizma hitrega reševanja sporov, temelječega na načelu dispozitivnosti

122. Družba Braathens nazadnje meni, da je namen mehanizma pripoznave zahtevka, določenega v pravu zadevne države članice, učinkovito izvajanje sodne oblasti v smislu, da omogoča hitro reševanje sporov v skladu z načelom dispozitivnosti. Posebej naj bi bil koristen v primeru sporov, ki so glede na zadevne zneske opredeljeni kot „spori majhne vrednosti“, in naj bi zaradi možnosti mirne rešitve spora prispeval k preprečevanju preobremenjenosti sodišč.

123. Skrb za zagotavljanje učinkovitega izvajanja sodne oblasti je namreč legitimni cilj z vidika prava Unije,[58] menim pa, da je zgornja analiza v celoti združljiva s tem ciljem.

124. Pravo Unije priznava vsako od procesnih orodij, ki jih omenja družba Braathens. Načelo dispozitivnosti, v skladu s katerim dajo pobudo za začetek postopka stranke in iz katerega izhaja, da je pristojnost sodišča, da po uradni dolžnosti preizkusi razloge, omejena z obveznostjo, da se drži predmeta spora in svojo odločbo opre na dejstva, ki so mu bila predložena, je bilo sprejeto kot postopkovni instrument, ki ga pozna večina držav članic.[59] Mirno reševanje sporov pa je predvideno v členu 7 Direktive 2000/43 ob omembi možnosti, da države članice določijo postopke poravnave. Poleg tega se sporazumni dogovor izrecno spodbuja v uredbi, ki ureja spore majhne vrednosti.[60]

125. Vendar ta orodja nikakor ne nasprotujejo razlagi Direktive 2000/43, kot jo predlagam v tej analizi.

126. Načelo dispozitivnosti, na katero se opira družba Braathens, se mora uporabljati ob upoštevanju pravic, podeljenih z Direktivo 2000/43.

127. Iz tega izhaja, da kadar oseba, ki meni, da je oškodovana – kot je potnik – zahteva nadomestilo zaradi diskriminacije in priznanje te diskriminacije, bo sporazumni dogovor mogoče skleniti vsaj pod pogojem, da nasprotna stranka sprejme oba dela njenega zahtevka.

128. Predmet njenega zahtevka ne more biti omejen na plačilo nadomestila, ne da bi se posegalo v cilj Direktive 2000/43. Kot je bilo dokazano, pravica, da se sodišču predlaga, naj ugotovi obstoj diskriminacije v primeru izpodbijanja v zvezi s tem, je v osrčju te direktive, preučene z vidika člena 47 Listine, in zadeva bistveno vsebino pravice, ki naj bi bila z njo varovana. Z omejitvijo te pravice se torej ne bi spoštoval eden od pogojev iz člena 52(1) Listine.[61]

129. Če ni dogovora, iz analize Direktive 2000/43 v povezavi s členom 47 Listine izhaja, da mora imeti tožeča stranka možnost uveljavljati svojo pravico do enakega obravnavanja pred sodiščem, tako da predlaga, naj to sodišče preuči in glede na okoliščine ugotovi obstoj diskriminacije.

58 Glej sodbi z dne 18. marca 2010, Alassini in drugi (od C-317/08 do C-320/08, EU:C:2010:146, točka 64), ter z dne 6. septembra 2012, Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, točki 57 in 58).

59 Glej v tem smislu sodbi z dne 14. decembra 1995, van Schijndel in van Veen (C-430/93 in C-431/93, EU:C:1995:441, točka 21), ter z dne 7. junija 2007, van der Weerd in drugi (od C-222/05 do C-225/05, EU:C:2007:318, točka 35).

60 Uredba (ES) št. 861/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o uvedbi evropskega postopka v sporih majhne vrednosti (UL 2007, L 199, str. 1). Glej tudi preudarke Sodišča v sodbi z dne 18. marca 2010, Alassini in drugi (od C-317/08 do C-320/08, EU:C:2010:146, točka 64), v skladu s katerimi se z nacionalnimi določbami, katerih namen sta hitrejša in cenejša poravnava sporov ter razbremenitev sodišč, uresničujejo legitimni cilji v splošnem interesu.

61 Nasprotno pa v zvezi s položajem, v katerem nacionalno procesno pravilo ne vpliva na bistveno vsebino pravice do učinkovitega sodnega varstva, glej sodbo z dne 18. marca 2010, Alassini in drugi (od C-317/08 do C-320/08, EU:C:2010:146, točka 65).

V. Predlog

130. Zato Sodišču predlagam, naj na vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je predložilo Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska), odgovori:

Določbe Direktive Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost, zlasti njene člene 7, 8 in 15 ob upoštevanju člena 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, je treba razlagati tako, da ima v zadevi, ki se nanaša na kršitev prepovedi diskriminacije na podlagi narodnosti in v kateri oseba, ki meni, da je oškodovana, zahteva nadomestilo zaradi diskriminacije, ta oseba – če se oseba, ki jo je domnevno diskriminirala, strinja s plačilom nadomestila, vendar zavrača priznanje diskriminacije – pravico, da sodišču predlaga, naj preuči in glede na okoliščine ugotovi to diskriminacijo. Rezultat procesnega mehanizma končanja postopka, kot je pripoznava zahtevka, ne more biti drugačen.